

Prof. Dr. Meryem Koray

Sosyal Devlet, Sosyal Politika ve Sendikalar

Sosyal devlet ve sosyal politika uygulamalarıyla ilgili tartışma çok. Özellikle bu alanda yaşanan gerilemeler nedeniyle sosyal devlet ve sosyal politikaların geleceğinin birçok tartışmaya konu olduğu açık. Bugünkü yaklaşım açısından hak temelinde yükselen bir sosyal politika anlayışı giderek erimekte, sosyal vatandaşlık anlayışından hiç söz edilmemektedir. Oysa sosyo-ekonomik haklar ve bunların varlık kazanmasıyla gelişen sosyal vatandaşlık anlayışı, sosyal devletin temel hedefi ve ayrılmaz bir parçasıdır (Marshall 1965). Bunun gibi sosyal eşitlik ve sosyal adalet gibi sosyal devletin temel amaçları da unutulmuş görünmektedir. Özetle, günümüzde bu kazanımların arkasındaki ideolojik-siyasal-sosyal mücadeleler önemini yitirdiği gibi, sosyal politika ve sağladığı kazanımların kapitalizmi dönüştürücü ve sosyal eşitliği geliştirici işlevi de hatırlanmaz olmuştur.

Bu haliyle örneğin Türkiye’de sosyal devletin “adı var kendi yok” hale geldiğinden, sosyal politikaların ise “zavallılığından” söz etmek yanlış olmaz. Bugün açıkça görüldüğü gibi, sosyal politika diye elimizde kala kala sorunları giderici değil, fakat yatıştırıcı önlemlerden başka bir şey kalmamıştır. Demokratik sistemlerde oy veren vatandaşları tümüyle gözden çıkarmak mümkün olmadığından belki bundan geriye gidilmez; ancak bu anlayış içinde sosyal politikanın da liberalizmin faydacı ahlak anlayışı ile muhafazakarların hayırseverlik yaklaşımları-

nı temsil etmekten öteye gitmeyeceği açık.

Tüm bu olup bitenler ise, meselelere daha bütünlükçü bir yaklaşımla bakmak ve sosyal devlet anlayışı ile sosyal politika uygulamalarının niteliği üzerinde yeniden ve ısrarla düşünmek gereğini ortaya koymaktadır. Bu düşünme ve tartışma ihtiyacının, özellikle emek ve emek örgütleri olan sendikalar için çok hayati bir mesele olduğunu yadsımak da kolay değil.

Sosyal devlet anlayışının anlamı, işlevi ve gerisindeki güçler üzerinde durmak gerektiğinde tarihsel ve toplumsal gelişmelere bakmak kaçınılmaz. Örneğin sosyal devletin modern devlet ve toplumla ilgili olduğu açık; ancak devlet anlayışındaki bu gelişmeyi yalnız insan hak ve özgürlükleri ile demokrasiye bağlamak hiç açıklayıcı olmaz; aksine gerisinde sınıfsal bir mücadele ve bu mücadeleye bağlı olarak değişen toplumsal-siyasal güç ilişkilerini görmek doğru olur. Yine devlet anlayışındaki bu değişimin, kapitalist topluma özgü olduğu, toplumdaki mülkiyet yapısını değiştirmeden, emeğe sağlanan bazı hakları temsil ettiği bilirse de, emeğin toplumsal-siyasal açıdan güçlü olduğu toplumlarda (ve dönemlerde) gerçeklik kazandığı da, bu anlayış ve uygulamaların emeğin ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan güçlenmesine hizmet ettiği de unutulamaz.

Biliniyor ki, Marksist yaklaşımdan sosyal refah devleti kapitalist gelişmenin bir ürünü olarak görülür ve

ortaya çıkışı kapitalizmin sorunları, sınıf kavgası ve ekonomik krizlere bağlanırken, sosyal refah politikaları da özel mülkiyet yapısını değiştirmeden işçi sınıfını sistemle bütünleştirmek amacını taşıyan politikalar olarak değerlendirilir (Przeworski, 1991; 238; Wallerstein, 1998; 46). Aslında sosyal politikanın toplumsal bütünleşme ve özellikle emek ve sermaye arasındaki uzlaşma açısından bir araç olduğu açık. Kapitalist toplumda emek ve sermaye arasındaki çatışma emeğin güçlenip siyasallaşmasıyla siyasal alana aktarılmış, bu çatışmanın demokrasi içinde çözümü istendiğinde de bir ayağı siyasal demokrasi, ötekisi sosyal devlet olan bir çözüm bulunmuştur.

Dolayısıyla bu yaklaşımla sosyal politikanın niteliği açısından haklı bir değerlendirme yapılmaktadır. Yani sosyal devlet ve sosyal politikanın demokratik bir toplumda başta emek olmak üzere geniş kitlelerin toplumla bütünleşmesini amaçladığı ve buna hizmet ettiği bir gerçek. Kısaca, bir “harç” görevi gördüğünü de söyleyebiliriz.

Öte yandan bu değerlendirmeler haklı bilsak ve sosyal devletin varlık kazanmasını kapitalist toplumda siyasal demokrasinin gelişmesine ve bütünleşme ihtiyacına bağlasak da, bu gelişmelerin sınıfsal bir niteliği olduğunu da, sınıf adına getirdiği bazı kazanımları da yadsımak mümkün değil. Ayrıca bunun yadsınmasının emek hareketi açısından verilen mücadelele-

rin ve kazanımların yadsınması anlamına geldiğini düşünmek gerek. Yaşananlar da, emeğin toplumsal-siyasal güç ilişkilerinde etkin bir konuma gelmesi ve sınıfsal istemlerini siyasete aktarması mümkün oldukça, devletin sosyal niteliğinin gelişiminin mümkün olduğunu göstermekte. Bu nedenle, sosyal devletin gerisinde emeğin örgütlenip siyasallaşması ve toplumdaki güç ilişkilerinde etkin bir konuma gelmesi üzerinde duran “güç ilişkileri” yaklaşımı, çok daha açıklayıcı bir yaklaşım olmaktadır. Buna bağlı olarak farklı sosyal devlet anlayışlarını, ekonomik gelişme farklılıklarından çok toplumsal-siyasal güç ilişkilerindeki farklılıklarla açıklamak daha anlamlı görünmektedir. Örneğin bugün de sosyal devlet ve sosyal politika açısından geçmişe göre bir gerileme varsa, bunun nedenlerini çok zaman yapıldığı gibi küreselleşme ve neo-liberal politikalarda aramak mümkün; ama bu gelişmeler tek başına bir şey açıklamaya yetmez. Bunların genel olarak emeği güçsüzleştiren etkileri nedeniyledir ki, emek adına kazanımlardan geri adımlar atılabilmektedir.

Tabii sosyal devlet aracılığıyla emek ve sermaye arasındaki bu uzlaşmanın emek adına vaatleri ve sağladığı kazanımlar hep tartışma konusudur. Bugün bu konuda kuşku ve kaygı duyulmasının çok daha haklı nedenleri olduğu da düşünülebilir. Yine de kapitalist sistem içinde demokrasinin araçsallığı ile devletin “yeniden bölüşürücü” rolünün kabulü ile, kapitalizmin terbiye edilmesi ve dönüştürülmesi gibi bir amaç/sonuç beklendiğini söylemek de yanlış olmaz. Tabii mülkiyet ilişkileri değişmedikçe emek adına gerçek bir kazanım olmayacağı düşünüldükten bu anlayış ve uygulamalara kapitalizmin “incir yaprağı” olarak da bakılabilir. Buradaki farklılığın, demokratik sol ile sosyalist solun temel ayrışma noktası olduğu da bilinmekte.

Bu noktada önemli bir nokta da, emeğin siyasallaşması ile sendikaların seçim ve politikalarının belirleyici rolleridir. Kapitalist toplumda emek, bir yandan örgütlenip toplu sözleşmelerle ekonomik mücadele verirken, öteki yandan sol siyasal partilerle ilişkileri ve sendikalarının baskı grubu olarak etkileri aracılığıyla çift yoldan güçlenme ve mücadele arayışındadır. Ancak emek toplumsal-siyasal güç dengesinde etkin bir konuma gelmedikçe “emekçi sınıf” adına pek umutlu olunamayacağı ve kapitalizmin sosyal devlet doğrultusunda dönüştürüleceğini de yaşananlar göstermektedir. Çünkü, örgütsüz emek bir yana, örgütlenmiş emek için bile sendikaları ne kadar güçlü olursa olsun, toplu pazarlıkla kazanılanların boyutları sosyal-ekonomik-siyasal koşullara bağlıdır. Emeğin siyasallaşmadığı ülke ve koşullarda toplu pazarlık mücadelesinin getirdiği kazanımlar sendika üyeleriyle sınırlandırıldığı gibi, bu koşullarda dış koşulları iyileştirmek de, toplu pazarlıkla alınan güvenceye kavuşturmak da mümkün olmamaktadır. Yani sendika üyeleri (içerde olanlar), sendika üyesi olmayanların (dışarıda kalanlar), hatta işsizlerin çalışma ve yaşama koşullarıyla çevrili ve sınırlı olduklarını bilmek durumunda oldukları gibi, genel olarak sosyo-ekonomik koşulları iyileştirmedikçe kendi koşullarını iyileştirmenin sınırlı kalacağını da bilmek durumundadırlar. Genel anlamda sosyo-ekonomik koşulların iyileşmesi ise, güçlü bir sosyal devletin varlık kazanmasıyla mümkün olmaktadır.

Dolayısıyla kapitalist bir toplumda emeğin sermaye karşısındaki eşitsiz konumunu ancak siyasal yoldan aşması ve az veya çok dengelemesi mümkündür. Bir başka deyişle, örgütlü veya örgütsüz emek için ancak etkili bir sosyal devlet ve sosyal politika anlayışına geçilmesi sermaye-emek çatışmasında emekten yana kazanımları mümkün kılabilir. Dev-

letin bu yolda dönüşümü ise, ancak emeğin güçlenmesi ve siyasallaşması, ekonomik mücadelesini siyasal mücadele ile birleştirilmesine bağlı olmaktadır.

Bu ilişkiyi ve sonuçlarına biraz daha yakından bakmak yararlı olacaktır.

Sosyal Refah Devleti ve Arkasındaki Siyasal-Toplumsal Güç İlişkileri

Tekrar edersek, refah devletine duyulan ihtiyaç endüstrileşmenin ve kapitalistleşmenin yarattığı sorunlara bağlantı ve çıkış noktası olarak demokrasinin gelişmesi gösterilse de, işçi hareketi ve bu hareketin siyasallaşması, bu hareketin sendikalarla ve emekten yana partilerle kurduğu yakınlık, ele geçirdiği toplumsal/siyasal güç gibi gelişmeleri dikkate alan “güç ilişkileri yaklaşımı” (power relations approach), modern anlamdaki refah devletinin ortaya çıkmasında çok daha açıklayıcı olmaktadır (Korpi, 1978, 40; Esping-Andersen, 1990, 11). Örneğin Amerika ve Avrupa’daki farklı refah anlayışı ve uygulamalarını, kapitalistleşme, demokratikleşme ve modernleşme boyutlarıyla açıklamak mümkün değildir; ancak bu iki kıtada yaşanan sınıf hareketi ve toplumsal mücadelenin farklılığı ile bazı ipuçları bulunabilir.

Toplumsal-siyasal güç ilişkilerinin ne yönde tecelli edeceği meselesinde ise, sınıf mücadeleleri, sendikal örgütlenme ve sendikaların benimsediği politikalar çok önemli olmaktadır. Örneğin sınıf mücadelesi ve bu mücadelenin siyasal alanda bir çıkış bulması, Batı Avrupa’da sosyal devletin ortaya çıkmasının varlık koşulu gibi. Bu anlamda sendikal örgütlenme de, yalnız üyelerinin ekonomik çıkarlarını koruyan “mesleki” bir nitelik taşımaz, tam aksine “sınıfsal dayanışma” örgütü ve aracı konumundadır. Böyle bir anlayışı ve bunun gerektirdiği siyasal ilişkileri başardıklarından dolayıdır ki, devleti dönüştürmüş ve emek adı-

na genel bir iyileşme sağlayabmişlerdir. Kısacası ancak emek adına toplumsal-ideolojik-siyasal güçlenme sağlandığında sosyal refah devleti kurumsallaşabilmiştir. Örneğin bu yöndeki asıl gelişmelerin, Batı Avrupa'da 1945 sonrası ve emekten yana partilerin güçlenip iktidara geldiği veya alternatif iktidarlara temsil ettikleri dönemde olduğu unutulamaz. Avrupa sendikacılığı ve Amerikan sendikacılığı arasındaki en önemli fark da, sınıfsal anlayış ve dayanışma ile siyasallaşma konusundaki farklılıkta yatmaktadır (Esping-Andersen, 1990). Bu konulardaki farklılığın, sosyal devlet anlayışı açısından ABD ve AB arasındaki farklılığı açıklayan en önemli faktör olduğunu düşünmek de doğru olur.

Özetle Avrupa'da güçlü bir işçi sınıfının ortaya çıkması ve bu sınıfın ideolojik anlamda sınıfsal bir anlayış ve yapılanmayı seçmesi ve bu yolda siyasallaşması, sosyo-ekonomik hakların varlık kazanması ve devletin bu yolda dönüşümünü sağlayarak emek-sermaye arasındaki çatışmanın siyasete tahvil edilmesini sağlamaktadır; böylece siyasal demokrasi içinde bir çözüm bulunmuş olmaktadır.

İşçi hareketinden doğan Avrupa sendikacılığı da, başından buyana emek hareketinin bir kanadı olarak hareketin öteki kanadı olan siyasal örgütlenme ile yakın ilişkiler içinde olmaya özen göstermiştir. Bu tutum toplu pazarlık anlayışına da yansdığından, işkolu toplu pazarlıkları, genel ilke ve kazanımların sendika üyesi olmayanlara da uygulanması ve tüm çalışanlar arasında özellikle maddi haklar açısından büyük farklılıkları önleyen bir "dayanışma" anlayışı Avrupa'daki sendikacılığın temel ilkelerini oluşturmuştur. Buna karşın Amerikan sendikacılığı, kendi üyeleri için "şimdi ve daha çok" gibi bir anlayışı benimsemiş ve üyelerinin çıkarıyla sınırlanan bir "çıkart" örgütü olmaya önem vermişlerdir. Bu ülkede sendikacılığın

dar kapsamı gibi, emeğin siyasallaşmasının ve sol düşüncelerle buluşmasının mümkün olmadığı da bilinmektedir.

Türkiye'deki sendikacılığın başından buyana benimsediği ve izlediği politikalara bakıldığında, büyük bir kesimin Amerikan sendikacılığına yakınlığı bilinmektedir. Bugün Amerikan sendikacılığına benzer bir gerileme yaşadıkları da ortadadır. Bu nedenle bugün, hem gerilemelerinin nedenlerini araştırırken hem de Avrupa sendikacılığı ile ilişkilerini geliştirme gayreti içine girerken, öncelikle yapı ve politikalarını masaya yatırmaları gerektiği açıktır.

Günümüzün Değişen Koşulları ve Küresel Kapitalizm

Bugün küresel ve ulusal düzeyde değişen koşullar söz konusudur. Biryandan ABD'nin başını çektiği neo-liberal politikalar tüm dünyayı etkilemektedir, öte yandan emeğin kendi içinde ve çalışma koşullarında emek, dayanışma, örgütlenme gibi tüm kavramların yeniden düşünülmesini gerektirecek değişimler yaşanmaktadır. Dolayısıyla hem bu kavramları yeniden düşünmek ve tanımlamak hem de güç ilişkilerinde emekten yana bozulan dengeleri onarmak gibi çabalara ihtiyaç vardır.

Bugün küreselleşen sermaye emek piyasasını küreselleştirmekte ve emek için küresel düzeyde bir rekabet ortamı yaratmaktadır; küresel rekabetin işgücünü sermaye karşısında güçsüzleştirdiği gibi ulusal düzeyde kazandığı hakları az ya da çok tehdit ettiği de ortadadır. Öte yandan sermayenin kazandığı hareketliliğin, ulus devletin ve ulusal politikaların gerilemesi anlamına geldiği de bilinmektedir. Bu koşulların küresel ve toplumsal düzeyde güç ilişkilerini emek aleyhine bozduğu ortada. Bunun sonuçlarını artan işsizlik, gerileyen çalışma koşulları, zayıflayan sendikacılık ve parçalanmış ideolojik-siyasal yapıda

görmek mümkün değil.

Bu nedenle, günümüzdeki ekonomi anlayışını tanımlamak ve eleştirmek açısından çoğu zaman neo-liberal politikalarla söz edilse de, küreselleşen piyasa adı altında giderek küreselleşen bir kapitalizm gerçeğinden ve hegemonyasından söz etmek daha doğru olacaktır. İçinde bulunduğu ölçüde küreselleşen kapitalizmin tüm öteki toplumsal sistemleri hegemonyası altına alacak bir güç kazanması, bir toplum/dünya düzeni (veya imparatorluk) haline gelmesiyle ilgili olduğunu düşünen epeyce yazar olduğunu da biliyoruz.

Emek anlayışı ve istihdam yapısı açısından da değişen çok şey var. Emek kendi içinde büyük farklılıklar yaşarken, istihdam yapısındaki değişimler de emeği bölüp parçalamakta, aralarındaki ortaklığı görülmez kılarak dayanışma duygusu ve ihtiyacını gündemden kaldırmaktadır. Endüstri-hizmet sektörü, maddi-gayrimaddi emek, örgütlü-örgütsüz ve nitelikli-niteliksiz, daimi-geçici ve formel-enformel istihdam gibi çeşitli parçalara ayrılmış emeğin herbiri açısından emek, sınıf, dayanışma, örgütlenme gibi kavramların anlamı farklı olabilmektedir. Bir de günümüzün post-modern, kültürelci yaklaşımları devreye girince ücretli çalışanlarda "sınıftan kaçış" diye nitelendirilebilecek bir eğilimin güç kazanması önlenememektedir¹. Sınıftan kaçış veya "çakma sınıf" örgütlenmeyi olumsuz etkilerken, örgütlenme sağlanmış olsa da bu örgütlerin sınıf politikası gütmeleri kolay olmaktadır.

¹ Bu gibi konuları tartıştığımız Tez-Koop-İş Sendikası'nın eğitim seminerinde, eğitime katılanlarca ortaya atılan "çakma sınıf" kavramının da, sınıftan kaçış gibi, içinde bulunduğumuz durumu doğrudan ve açık yürekle açıklamak açısından dikkat çekici olduğunu söylemeliyim.

olsun emek ve sermaye arasındaki çatışmanın devam ettiği, buna karşın emek geliriyle geçimlerini sağlayanlar arasında bir ortaklık olduğu ortada. Örneğin son krizlerin gösterdiği gibi, ne kadar nitelikli olursa olsunlar olduğu bu nitelik işten atılmayı engellemekte, sermaye kendi çıkarına ters düştüğü yerde kimsenin gözünün yaşına bakmamaktadır. Yani hizmet sektörün de çalışmanın, nitelikli emek, gayrimaddi emek, hatta entelektüel emek olmanın emeğin anlamını değiştirdiği, sınıf temelli anlayışları gereksiz kıldığı söylentilerinin boş olduğu, çalışanlar açısından da emek-sermaye arasındaki ilişkinin niteliğinin (emeğin bağımlılığı gibi) değişmediği ve temel çatışmanın ortadan kalkmadığı açık; yaşananlar da bunu göstermekte.

Ne yazık ki, emeğin kendi parçalanışı ve dağılıklığı içinde bunu görememesi veya görmezlikten gelmesi (kısaca sınıftan kaçış) genel olarak emeğin toplumsal-siyasal ve ekonomik anlamda güçsüzleşmesi ile sonuçlanmaktadır. Bu durum sendikal örgütlenmenin gerilemesi, ideolojik-siyasal tercihlerde soldan uzaklaşılması gibi sonuçlar getirirken, bir sonucu da sosyal refah devleti ve sosyal politikaların arkasındaki güçlerin gerilemesi olmaktadır.

Bu gerilemenin görece daha az olduğu ülkeler ise, sosyal refah devletinin gerçekten kurumsallaşma gösterdiği Orta ve Kuzey Avrupa ülkeleri olmaktadır. Bu bölgede emek ve toplum adına koruyucu kuralların az veya çok değişerek de olsa devam etmesi ise, ancak güç ilişkileri ile açıklanabilmektedir.

Özetle söylersek iç ve dış koşullardaki değişim Avrupa ülkelerinde de söz konusu; bu nedenle orada da güç ilişkileri emekten yana bozulduğu ve hem sosyal devlet anlayışında hem toplu pazarlıklarda tavizkar yaklaşımların ortaya çıktığını söyle-

mek gerek. Yani Batı Avrupa için de herşey eskisi gibi devam etmektedir denilemez. Örneğin Avrupa'daki güçlü sendikaların geleneksel politikalarından uzaklaşarak, yalnız kendi ülkelerindeki sosyal devlet anlayışı ve politikalarını korumak üzere "ulusalcı" politikalara yöneldikleri, üyelerini korumak üzere istihdamda esneklik arayışlarına rıza gösterdikleri, böylece tüm ücretli çalışanları temsil etme iddialarında giderek vazgeçtikleri gibi eleştirilerin ortaya atıldığını görüyoruz (Asbjorn Wahl, 2004). Bu eleştirilerin büyük bir haklılık payı taşıdıkları da ortada.

Kısacası "tavizkar toplu pazarlıklar" ve öncelikle örgütlü kesimin çıkarlarını korumaya yönelik eğilimler Avrupa'da da geçerli olmaya başlamış durumda. En başta istihdamın korunması adına ücretlerden fedakarlık edildiği bilinmekte. Ama buralarda farklı bir şeyler de var.

Bunlardan birincisi, Avrupa veya AB bölgesi açısından, emek ve sermaye arasında uygulandığı bilinen ve AB tarafından da teşvik edilen sosyal diyalog ve sosyal taraf anlayışının gücü ve ne olursa olsun taraflar arasında uzlaşmanın ve sosyal anlaşmaların devam etmesine yönelik bir anlaşmanın varlığı; ikincisi de piyasanın neden olduğu eşitsizlikleri bir ölçüde telafi etmeye çalışan sosyal devletin (gerileyen yanları olsa da) varlığı. Avrupa Toplum Modeline ilişkin bu temel özelliklerin bu bölgeyi dünyanın öteki bölgelerinden ayırdığı bir gerçek (Koray, 2005).

Kuşkusuz dünya piyasalarında yeni güçlerin varlığı ve artan rekabet, tüm ülkelerde olduğu gibi bu ülkelerde de istihdam, ücretler, çalışma koşulları, iş güvencesi konularında "esnek" uygulamaları gündeme getirmektedir. Ancak AB bölgesinde çalışma koşulları esnerken güvenceyi (az veya çok) sürdürmenin sosyal devlete düştüğü de kabul

edilmektedir. Örneğin son yıllarda AB düzeyinde dolaşıma giren "flexicurity" (esne-güvence) kavramı, bu bölgede değişen anlayışı ortaya koyması açısından ilginç bir kavramdır. Bununla AB, hem değişen koşullara uymak ve esneklik sağlamak hem de kendi modelinin öngördüğü gibi çalışma yaşamında güvenceyi korumak gibi çelişkili iki amacı birden gerçekleştirme arayışını anlatmaktadır. AB düzeyinde bunun ne kadar başarılı olduğu, AB üyelerince sosyal devletin ne ölçüde gerçekleştiği çok yönlü tartışmalar gerektirir. Burada modelin aksama-dan işlediğini söylemek istemiyorum; aksine bu konuda kuşku ve kaygı uyandıran noktalar giderek artmaktadır. Söylemek istediğim, küreselleşen kapitalizm ve ona eşlik eden neo-politikalar karşısında, ulusal düzeyde sosyal devlet anlayışı ve uygulamalarının hala bazı farklar yaratabildiği.

Yapılan araştırmalar Avrupa'da farklı refah devleti modellerinin her birinin sosyo-ekonomik koşulların iyileşmesi açısından olumlu rolleri olduğunu ortaya koymaktadır. AB üyeleri ile dünyanın öteki bölgelerindeki ülkeleri sosyal eşitlik ve sosyal adalet göstergeleri açısından karşılaştırmak da bu konuda yeterli bir fikir vermektedir. Avrupa içinde yapılan bazı araştırmalar ise, bu bölgedeki ülkeler arasındaki farklılıkları açıklamaya çalışmaktadır. Buna göre, sol partilerin iktidarının sosyal korumanın sürdürülmesi ve gelir dağılımındaki adaletsizliklerin azalması açısından etkisini hala sürdürdüğü görülmektedir. Örneğin günümüzde istihdam yapısı, sınıf bilinci ve dayanışması açısından değişiklikler olmasına karşın, farklı refah modellerinde ortaya çıkan farklı politikalarda siyasal yapının etkisi ve rolünün belirleyiciliğini ortaya çıkarmaktadır (Korpi ve Palme, 2003; Bradley, Huber, Moller, Nielsen ve Step-

hens, 2003). Korpi ve Palme, Avrupa'da farklı ülkeleri ve farklı refah rejimlerinde, iktidardaki siyasal parti ile refah politikalarını karşılaştırmış ve hükümetteki partiler ile refah anlayışı ve uygulaması arasında yakın ilişkiler bulmuşlardır; buna göre, daha büyük tavizlere Avrupa'da da liberal refah devleti modelini benimseyen ülkelerde rastlanırken, sosyal demokrat niteliği ağır basan ülkelerde refah politikalarındaki uygulamalarda çok daha küçük gerilemeler söz konusu olmuştur (2003; 463). Ücret pazarlıkları, sendika yoğunluğu, işsizlik, faklı hükümetler gibi birçok değişkenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini ölçmeye çalışan ikinci araştırmada ise (Bradley ve diğerleri, 2003), tüm refah devletlerinin (liberal refah devleti de olmak üzere) gelir dağılımı üzerinde olumlu etkileri olduğu saptanmış, ancak gelir dağılımındaki eşitsizliklerin azaltılmasında en etken olan değişkenin sol parti iktidarları olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle araştırmacılar kendi bulgularının da güç ilişkileri yaklaşımını destekler sonuçlar verdiği sonucuna varmışlardır.

Özetle bir Avrupa geleneği ve AB tarafından Avrupa Toplum modeli olarak adlandırılan model var; bu model içinde sosyal refah devletinin kurumsallaşma düzeyi, bunların gerisinde emeğin toplumsal-siyasal açıdan sahip olduğu güç ve konum, hepsi, bugün değişen bazı koşullar olsa da, Avrupa'yı farklı bir yere koyma gerekliliğini göstermekte. Ancak ve yine de, Avrupa'yı da içine katacak biçimde bugün ekonomi karşısında siyasal, sermaye karşısında emek, piyasa karşısında sosyal devletin, tümüyle devreden çıkmamış olsalar da, güçlerini yitirdiklerini gibi gerçekler de var (Koray, 1997). Bu nedenle, bir yandan sorunların yaygınlaşıp küreselleştiği görülmekte, öte yandan bu sorunlara karşı mücadele gücü gerileyip zayıflamakta-

dır. Ulusal-toplumsal düzeyde mücadele verecek emek hem parçalanır hem geri çekilirken, bölgesel-küresel düzeyde verilmesi gereken mücadelenin ise henüz aktörleri oluşmamış durumdadır.

Bu nedenle sosyal eşitsizlik ve adaletsizlikler büyürken, karşı güçlerin küresel-toplumsal-siyasal güçsüzlükleri nedeniyle tümüyle küresel ekonominin emrine girmiş bir ulus-devlet, küresel ekonomi karşısında "eli kolu bağlı" bir devlet ortaya çıkmaktadır. Böyle bir ortamda devletin sosyal boyutlarının, sosyal vatandaşlık ve sosyal politika gibi hedeflerinin içlerinin boşalması da kaçınılmazdır. Yine böyle bir ortamda kazanılmış haklar erirken, sendikal örgütlülüğün savunmacı yaklaşımdan öteye geçemediği görülmektedir. Bu koşullarda, bir yanda sosyal sorunlar karşısında tümüyle yangınları söndüren "itfaiyeci" rolünde bir devlet, öte yanda giderek azalan örgütlü kesimin çalışma koşullarına odaklandığından sosyo-ekonomik sorunlarla da, örgütsüz kesimlerle de ilgisi kopan bir sendikacılık söz konusu olabilmektedir. Ancak bir başka tarafta da işsizi, yoksulu, kayıtsız, geçici çalışanı ile büyüyen bir emek ordusunun ortaya çıktığını ve emek adına bu dağılımın ve bölünmüşlüğü toparlanıp bir güce dönüşmesinin beklendiğini görmek gerekmektedir.

Gelişmiş kapitalizm dışında kalan dünyada ve Türkiye'de kuşkusuz koşullar daha da olumsuzdur. Örneğin Türkiye'de 1960-1980 arasında gelişmiş ekonomilerdeki Keynesyen ekonomiye benzer politikalar uygulanmasını sağlayan ithal ikameci politikalar bu dönemde hem işçi sınıfına ve sendikalara bazı kazanımlar sağlamış hem de sosyal devlet fikri ve sosyal politikalara yer açmıştır. Bu dönemde sosyal devletin kurumsallaşması için yeterli olmamış ve sosyal devletten çok sosyal vaatler

devleti hayata geçmiş olsa da, bu anlayış ve politikaların en azından daha ciddiye alındığı söylenebilir. 80 sonrası dışa açılan ekonomiyle birlikte devletin başlıca amacı küresel piyasalara eklemelenmek olunca, sosyal sorunlardan çok dünya ekonomisiyle bütünleşme derdinde bir devlet ortaya çıkmıştır. Yani devlet, alt-yapı yatırımlarından özelleştirmelere, banka, para, faiz politikalarından vergi politikalarına kadar uzanan geniş çaplı bir dönüşüm geçirmiş, bu dönüşümün temel amacı da küresel kapitalizme eklemelenmek ve piyasa toplumuna dönüşmek olmuştur. Olan da devletin zaten yetersiz kalan sosyal boyutlarına ve politikalarına olmuştur.

Sonuç olarak 20. yüzyılın ikinci yarısında etkinlik kazanan sosyal devlet ve buna bağlı olarak gelişen sosyal politika anlayışı 20. yüzyıl daha sonlanmadan gerilemek zorunda kalmıştır. Bir başka deyişle, zaten ancak gelişmiş kapitalizm içinde belirli ölçüde yeşermiş olan sosyal devlet fikri ve ona eşlik eden sosyal eşitlik, sosyal adalet ve sosyal vatandaşlık gibi hedefler pek de büyümeden tedavülden kaldırılmaya çalışılmaktadır. Bu kavramlara ve bu devlet anlayışına doğrudan sahip çıkması gereken emek de gerek dağılımı, gerek sınıf politikalarından ve siyasal bilinçten kaçışı nedeniyle parçalanıp güçsüzleştiğinden sosyal devletin ve sosyal politikaların çöküşünü durduramamaktadır. Daha acısı, bu çöküşü durdurmanın kendisi için vazgeçilmez olduğunun ne kadar farkında olduğudur.

Türkiye'den Tablolar

Sosyal refah politikaları açısından ileri bir düzeye ulaşmış toplumlarda bile sosyal bütünleşme tehdit altında iken, sosyal dışlanma denilen önemli bir sorun büyürken, Türkiye gibi sosyal devlet anlayışı açısından "sosyal vaatler" devleti olmaktan

öteye gidemeyen bir ülkede sosyal politikaların zavallılığı da, sosyo-ekonomik koşulların perişanlığı fazla söze hacet bırakmıyor. Örneğin sosyal harcamalar 15 üyeli AB içinde GSYİH'nin üçte biri dolayında olurken, Türkiye'de sağlık, sosyal sigorta ve sosyal yardım kalemlerini içeren sosyal harcamaların GSYİH içindeki payı yüzde 13 dolayında kalmaktadır.

21 milyon dolayında kalan istihdam içinde, resmi olarak yaklaşık 3,5 milyon işsizdir, yüksek öğrenim görmüş dört gençten birinin işsiz olduğu düşünülürse eğitim ve istihdam ilişkisi de bozulmuş görünmektedir. İş bulmak açısından, ne üniversite bitirmenin, ne de istidam sağlamak açısından bolca reklamı yapılan

mesleki kursların pek işe yaramadığı görülmektedir.

Gelir dağılımı çok adaletsizdir; bunu gidermek için bir şey yapılmazken, aksine dolaylı vergilere ağırlık veren adaletsiz vergi politikası daha da güçlenmektedir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik gibi, yoksulluk ve geçim sıkıntısı toplumun önemli bir kesimini ilgilendirmektedir. Asgari ücret uygulaması, çalışan yoksullar gerçeğini yansıtan bir gösterge olmanın öteye gidememektedir.

Üstelik tüm bu gerçekler ve bunların da ötesi,yalnız bu alanlarda uğraşanların yazı ve çalışmaların da değil, hemen hergün çeşitli haberlerle karşımıza çıkmaktadır. Gerçi gazeteler ve televizyonun toplumun bu gerçeklerini verme konusunda çok

istekli oldukları söylenemez;ancak, ne yazık ki bu kadar açık sorunları, ortaya çıkan dengesizlikleri saklamak da o kadar kolay değildir. Bu nedenle, etrafımıza bakmak gibi, gazetelerde yazılanlara bir göz atmak da bu toplum hakkında çok şey öğrenmek için yeter. Önemli ve ne yazık ki eksik olan da, bu öğrendiklerimizi nasıl kullanacağımızı bilemememiz. Artık ilgisizlik, boş vermişlik, tembellik, kadercilik, umutsuzluk, güvensizlik, örgütsüzlük, depolitizasyon mu denir; bilemiyorum.

Bu nedenle uzun uzun yazmaktansa, toplumun sosyo-ekonomik koşullarını veya "hal-i pür melalini" gazete küpürlerinden seçmelerle vermek istedim.

İşte örnekler.

İşsizler ordusu gençleşiyor!

✓ ISMMMO'nun 'Gencim, çalışkanım ama işsizim' başlıklı raporuna göre 12.4 milyon gence sahip Türkiye, bunların 4.2 milyonunu işgücüne katarken, 6.2 milyonunu gelecek için okutuyor. 1.2 milyon genç ise ne okuyor ne de çalışıyor

✓ Türkiye'de 2009 şubatında işsizlik oranı yüzde 16.1 olmasına karşılık gençlerde yüzde 28.6'ya ulaştı. Kentlerde ise bu oran yüzde 30.1'e çıkarken, krizin etkilerinin görülmeye başladığı günlerden beri gençlerde işsizlik daha hızlı artış gösteriyor

Kanayan yara büyüyor: İşsizler ordusuna 860 bin kişi daha katıldı

İSTANBUL - Kriz nedeniyle her geçen 2009 yılında işsizlik oranında yüzde 3'lük artış yaşandı. Türkiye'nin yapısal ekonomik sorunlarından biri olan işsizlik verinin yaygınlaşmaya başladığı 1988'den bugüne

İşsizlik oranı 2009 yılında bir önceki yıla göre 3 puan artarak yüzde 14 oldu. İşsiz sayısı 3 milyon 471 bin kişiye yükseldi. Genç nüfusta işsizlik yüzde 25'i aştı. Kentlerde yaşayan her 100 gencin 28'i işsiz. Ekonomistler, işsizlikte kısa vadede hızlı bir düşüş beklenmemesi gerektiğini belirtiyorlar

Çalışanların sendika üyeliğini engellemek için 41 farklı yöntem var

ANKARA - Türk-İş'in bağlı Liman-İş Sendikası tarafından hazırlanan raporda, işverenlerin, işçilerin sendikalara üye olmasını engellemek amacıyla 41 farklı yöntem

İşverenlerin, işçilerin sendikaya üye olmasını engellemek amacıyla 41 farklı yöntem kullandığı ortaya çıktı. Liman-İş Sendikası'nın raporuna göre her yıl ortalama 10 binden fazla işçi sendikaya üye olduğu için işten çıkarılıyor

lanarak, bazı araçlarla sendikalaşan işçiler ve sendikalar arasında anlaşmazlıkların giderilmesine katkı sağlanıyor. Raporda kullanılan bazı veriler şu şekilde:

Erdemir ve Isdemir fabrikalarında kırk satır mı, kırk katır mı

Ücrette yüzde 35 indirim oldu, 1400 kişi çalışmaya devam edecek

ZONGULDAK - Eskiği İşleri'nde kurulu bulunan Taşlı Demir ve Çelik Fabrikaları (Erdemir) ve Isdemir'deki işçilerden Demir Çelik Fabrikaları'nda (ISDEMİR) işçileri

Küresel krizden etkilenen Erdemir ve Isdemir'de en üst düzey yöneticiler dahil 12 bin 587 çalışanın ücretlerinde 16 ay süreyle yüzde 35 indirim yapılacak. Bunun karşılığında da çıkarılması planlanan 1400 kişi çalışmaya devam edecek

verilecektir. Vardığı maddelerde Erdemir'de en üst düzey yöneticiler dahil, Isdemir ve sendikaların görevleri 31 Ağustos 2009'da

Mesleki kurslara 2 milyon kişi 3.5 milyar lira harcadı, sadece 22 bini iş buldu

ANKARA - İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'nın (İSMMMO) araştırmasına göre, İş-Kur, halk eğitim merkezleri, belediyeler ve özel derneğelerinin veritokuzları

ISMMMO'nun 'İşsiz Kursta' Araştırması'na göre, kriz yılı 2009'da Türkiye'de mesleki eğitim kurslarına 3.5 milyar TL harcadı. İş-Kur verileri de, meslek edinmek için başvuruların sayısının 2008 yılına göre yüzde 500 gibi rekor bir oranda artarak 181 bin 900'e çıktığını gösteriyor

Öğretmenlerin yüzde 72'si ek işle geçiniyor

ANKARA - 24 Kasım Öğretmenler Günü öncesi yapılan bir araştırma, öğ-

yaşadığını, yüzde 1.3'ü de oturduğu evin miras kaldığını belirtti.

6 Nisan 2010 Salı **EKONOMİ**

Türkiye’de halkın yüzde 52.9’u geliriyle zor geçindiğini belirtiyor

Türkiye’de halkın yüzde 52.9’u, başka bir ifadeyle yarıdan fazlası elde ettiği gelire ihtiyaçlarını ‘zor’ karşılıyor. Bunların yüzde 16.9’u ise gelirin ihtiyaçlarını ‘çok zor’ karşıladığını ifade ediyor. Kolay geçindiğini söyleyenlerin oranı ise yüzde 10

Türkiye’de 8.9 milyon kişi sigortasız çalışıyor

Türkiye’de, şubat ayı itibarıyla istihdam edilen 21 milyon 267 bin kişiden 8 milyon 874 bini SGK’ya kayıtlı olmadan çalışıyor. Kayıt dışı istihdam geçen yılın aynı ayına göre 0.9 puan artışla yüzde 41.7’ye yükseldi

İşan 4 milyon 358 bin kişiden 66.8’ini oluşturan 2 milyon 874 bini kayıt dışı çalışırken, şubat ayının aynı döneminde kayıt dışı çalışan 4 milyon 542 bin kişiden yüzde 68.6’sı kayıt dışı

Ama anlaşılın, krizin vurmadığı kesimler de var: Örneğin bankalar.

**ELİNİZ DE
AŞMAYINIZ**

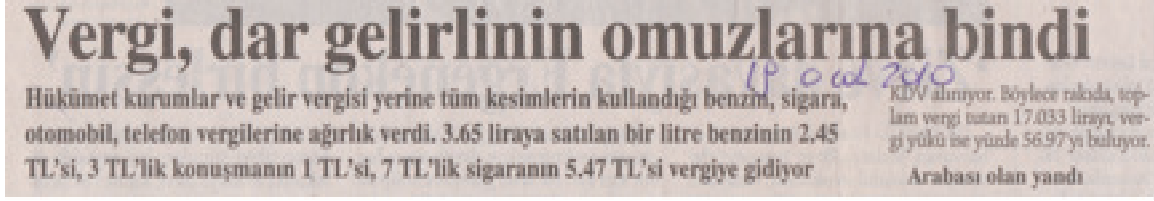
Kriz bar

2009’un ilk üç ayında borsaya yitli 10 bankanın kârı 3.1 milyar lira oldu. Rakam geçen yıla göre yüzde 19’luk artışa işaret ediyor. Reel sektöre bakıldığında ise düşen kârlar ve zarar rakamları dikkat çekiyor

K

2009
ha yuka
kişi var
bulurla

Ve bu koşullarda sosyal devlet olmanın ilk göstergesi olan vergi politikası nasıl? Gelir vergisi, kurumlar vergisi gibi dolaysız vergilere mi, yoksa zengin-yoksul bakmayan katma değer vergisi gibi dolaylı vergilere mi ağırlık verilmiş? İşte haber!

Verginin nereden toplandığı konusunda bir de ülkeler arasındaki kıyaslamalara bakalım. Görülüyor ki, mal ve hizmetlerden alınan dolaylı vergilerin toplam vergiler içinde yarıya yakın bir paya ulaştığı başka bir ülke yok. Yalnızca bu vergi politikası bile, nasıl bir sosyal adaletsizlik politikasının izlendiğini açıkça göstermiyor mu?

	Vergi Gelirlerinin Toplam İçindeki Payı-2003			
	Gel.ve Kur.	Sos.Güv	Emlak	Mal ve Hiz.
ABD:	43.3	26.4	12.1	18.2
Japonya:	30.6	38.5	10.3	20.3
Fransa:	23.2	37.7	7.3	25.5
Almanya:	27.4	40.5	2.4	29.4
İtalya:	30.9	29.5	8.0	25.7
İspanya:	28.2	35.3	7.5	36.2
Portekiz:	24.5	31.7	4.1	36.7
Danimarka:	59.9	2.5	3.8	33.0
İsveç:	36.3	29.1	3.1	26.3
Türkiye:	23.7	20.8	3.2	49.5

Ve sonuç:

Ve daha içler acısı sonuç; hala insanın değerinin anlaşılabilmesi. Madenlerde ölüm kol gezerken, bu ölümleri "kadere" bağlayan zihniyetlerin devam etmesi. Alınabilecek önlemleri almak ve insanları korumak yerine, denetim yetersizliği ve kayıtsızlıkla işyeri kazalarının önlenememesi

Gören gözler için, bu tablolar izlenen politikaları da açıkça ortaya koyuyor. Ve bu tablolar sosyal devletin öldüğünü, sosyal politikanın yokluğunu gösteriyor. Sosyal devlet adı verilerek yapılan şeyler de, faydacı ahlakla geleneksel veya dinsel yardımseverlik anlayışından öte bir şey değil. Böylece devlet "sadaka devletine" dönüşmekte, yardıma muhtaç kesimlere uzanan yardımlar da giderek içinde umutsuzluk ve başkasından bekleme alışkanlığı barındıran "yoksulluk kültürünü" güçlendirmektedir. Devlet eliyle yaratılan veya pekiştirilen bu yoksulluk kültürünün bireyselleşme, özgülleşme, kendine güvenme, sorumluluk alma, daha iyisini istemek gibi kişisel özellikleri ortadan kaldırdığını düşünmek için de epeyce neden var.

O Halde Düşünmesi ve Düşünülmesi Gerekenler Var

Bu koşullar biliniyor. Daha önemli olan, bu koşulların ağırlığını çeken sınıf ve kesimlerin neler yaptığı!

Türkiye'de de, genel olarak Amerikan tipi sendikacılığın güç kazandığını söyledim. 1980'lere kadar sendikacılığın, genellikle dar kapsam, ücret veya toplu sözleşme sendikacılığı, partiler-üstü politika, en büyük işveren olarak devletle iyi geçinmek

ve politik pazarlıklar gibi öne çıkan bazı niteliklerinden de söz edilebilir. DİSK ve ona bağlı sendikalar bunun dışına çıkma çabası içinde olmuşlarsa da, onları çevreleyen farklı zafırların varlığı da bilinmekte. 1960-80 arasında ithal ikameci ekonomi politikaları ve ideolojik-siyasal koşullar böyle bir sendikacılık anlayışının az çok olumlu sonuçlar vermesini sağlamıştır; ancak 80 sonrasında bu nitelikte bir sendikacılık anlayışını köşeye sıkıştıran koşulların ortaya çıktığı ve sendikacılığın ciddi anlamda gerilediği bir dönem başladığı bilinmektedir. Bir yandan özelleştirmelerle kamu sektörü daralmış ve neo-liberal politikalarla politik pazarlıkların-tümüyle ortadan kalkması da- yolu tıkanmış, öte yandan dışa açılan özel sektörün sendika karşıtı eğilimi daha da güçlenirken, işverenlerin toplu pazarlıklardaki tutumu daha da "katı" olmaya başlamıştır.

Bu koşullarda olup bitenler açık: Yaygın işsizlik ve yaygın enformel istihdamın dar kapsamlı sendikacılığı daha da tehdit ettiği, sendikasızlaştırma eğilimi güç kazanırken kazanılmış hakları korumak adına verilen tavizlerin arttığı, esnek/değişken uygulamalarla kuralsızlaşma sorununun büyüdüğü, iş güvencesi açısından kaygı verici koşulların ortaya

çıktığı ve sendikalı olmanın umut ve güvence getirmekten uzak kaldığı ortada. Toplu pazarlıklardaki tavizkar tutum gibi, sosyo-ekonomik sorunlar konusunda da sendikaların önemli tavır ortaya koyamadığı bir gerçek. Gerileyen ve edilgin tutumun en düşündürücü yanı da, tavizlerin ve geriye çekilmenin nereye kadar süreceğinin bilinmemesi.

Bu koşullarda Anayasa'da yazan sosyal devlet anlayışı "adı var kendi yok" bir hal almış; örgütsüz emek güçsüz ve dağınık, örgütlü emek de sessiz ve ilgisiz kalınca, zaten kurumsallaşmış güçlenememiş "sosyal vaatler devletin", sosyal hakları unutup "sadaka devletine" dönüşmesi engellenememiştir. Devletin küresel piyasalara eklemlemek gayreti, bunun için de sosyal haklar ve politikalarından taviz verme anlayışı bilinmekte, bunların sendikalar ve toplu pazarlıklar üzerindeki etkileri açıkça görülmekte, ama ne işsizlik, ne enformel istihdam, ne yoksulluk ve çalışan yoksullar gibi çok iyi bilinen sorunlar karşısında ciddi bir karşılık koyuş yükselbilmektedir.

Gerçi sendikalar daha da azalan üyeleri için ücret (toplularlık) sendikacılığına devam etmek gayretini içindedirler; ancak böyle bir sendikacılık anlayışını başarılı kılacak

sosyo-ekonomik koşullar yok olduğundan, yalnız tavizkar toplu pazarlıklar değil, sendikacılığın varlığını daha kökten tehdit eden koşullar ortaya çıkmaktadır. Bunlarla baş etmek, artık toplu pazarlık sendikacılığı ve partiler-üstü politikalarla olacak şey değildir.

Bir başka deyişle, giderek kapsamı daralan toplu pazarlıklar kapsam dışında kalan emeğin koşullarında bir iyileşme sağlayamazken, dışarıda kalanların koşulları kapsam içindekilerin tepeleri üstünde Demokles'in kılıcı gibi sallanmaktadır. Buna karşın toplu pazarlık sendikacılığının ölümünü bekleyen bir hastaya dönüştüğü hala görülememektedir..

Açıktır ki, bu koşullarda sendikalar için giderek zayıflamak (hatta kaybolmak) veya mücadele etmek için harekete geçmek gibi iki yol görünür. Aslında var olmak denildiğinde "tek seçenek", "tek yol" görüldüğü ortada. Davranmak, hareket geçmek, yani bugünkü savunma pozisyonundan atılma geçmek demek. Bunun için de, hem asıl sorunun küresel ekonomik sistemden geldiğini görmek hem küresel ve ulusal dayanışma ağlarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Yani, mücadele ne şu veya bu ülke, şu veya bu işletme ile sınırlı olabilir, ne de küreselleşen kapitalizmden mağdur olanlar gibi daha geniş ittifaklar arasında bir dayanışma yaratmadan başarı sağlanabilir. Sorunlar temel olarak küresel-sosyal koşulların genel anlamda ve her tür emek için kötüleşmesiyle ilgili; ana kaynağı da küreselleşen kapitalizm ve kazandığı güç. Mücadele de, siyasal ekonomiyle ilgili yani ideolojik olmak durumunda.

Tabii böyle bakıldığında sendikaların bir dolu değişim geçirmeleri gerektiği de ortaya çıkmakta. Devrim yapmayacak olsalar da, bugün emeğin devrimci bir anlayışa, en başta siyasetin ve demokrasinin araçsallı-

ğını etkin biçimde kullanma arayışına girmesine ihtiyaç var. Bu da emekte ve emek örgütlerinde radikal bir anlayış değişikliğini gerektirir. Örneğin bugüne dek ihmal edilen geniş bir emek anlayışına bugün çok ihtiyaç var.

Bugün ancak farklılaşmış, dağılmış, parçalanmış emeği biraraya getirecek "toplumsal emek" gibi bir anlayış işe yarar görünmekte. Öte yandan emeğin siyasallaşması, sınıf bilincinin yükselmesi ve örgütlü-örgütsüz emeğin buluşup dayanışmasına da ihtiyaç var. Bu ilke ve hedeflerin önemszenmesi ise, "toplumsal emek" gibi kısaca "toplumsal sendikacılık" diyebileceğimiz yeni bir sendikacılık anlayışının benimsenmesiyle mümkün. Bunca değişim ve çaba hiç kolay değil kuşkusuz; ama çıkış için başka bir yol da görünmüyor.

Özetle, tıpkı 20. yüzyıla girerken olduğu gibi, bugün yine emek için "toplumsal emek" gibi bir buluşma içinde siyaseti etkin kullanmak ve siyaset aracılığıyla sosyal vatandaşlık, sosyo-ekonomik eşitlik ve sosyal adalet gibi kavramları merkeze alarak bunun gereklerini yapmak gibi bir zorunluluk söz konusu. Ayrıca bugün bu mücadeleyi ulusal düzeyden küresel düzeye taşımak gibi bir bilinç, kararlılık ve mücadeleye gerek duyulduğu da ortada.

Bu nedenle emek ve emek örgütleri, bugün kendilerini çevreleyen koşulları ve yitirdiklerini konuşurlarken, güç ilişkilerini dikkate almadan bugünden yarına yapacakları fazla bir şey olmadığını görmek durumundalar. Ülkemizdeki koşullar da, örgütlenememiş kesimlerin daha olumsuz koşullarını iyileştirmek bir yana, örgütlü kesimlerin kendi kazanımları sürdürmek istediklerinde bile toplumsal-siyasal güç ilişkileri açısından güçlü konuma gelmeleri gerektiğini göstermekte. Bir başka deyişle toplu pazarlık sendikacılığının bü-

yük ölçüde tıkanıdığını ve çıkış yolu aranıyorsa "toplumsal sendikacılık" türü bir sendikacılık anlayışına geçmelerinin gerektiği ortaya çıkmakta. Bunun gerçekleşmesi ise "toplumsal emek" anlayışına dayanmak, buna dayanarak siyasallaşmak ve güçlenmekle mümkün görünmekte. Sendikalarından en azından bu yolda tartışma ve arayışlar beklendiği de açık.

Kaynakça

Bradley, D; Huber E; Moller, S; Nielsen, F; Stephens, J.D; (2003), "Democracy, Income Distribution, Political Science, Welfare", World Politics, Baltimore, 55 (2).

Esping-Andersen, G. (1990), The Three Worlds Of Welfare Capitalism, Princeton University Press, New Jersey.

Koray, M. (1997), "Küreselleşme Karşısında Sosyal Devlet", Küreselleşmeye karşı sosyal devletin yeniden yapılandırılmasında sendikaların toplumsal görevi, Harb-İş Konferansları-2, Türk Harb-İş, Ankara.

Koray, M. (2005), Avrupa Toplum Modeli 2. Baskı, Imge Kitabevi, Ankara.

Korpi, W. ; Palme, J. (2003), "New Politics and Class Politics in the Context of Austerity and Globalization: Welfare State Regress in 18 Countries 1975-95", American Political Science Review, 97 (3).

Korpi, W. (1978), The Working Class in Welfare Capitalism, Routledge ve Kegan Paul, London.

Marshall, T.H. (1965), Class, Citizenship and Social Development, Anchor Boks, NewYork.

Przeworski, A. (1991), Capitalism and Social Democracy, Cambridge University Press,

Wahl, A. "European Labour: The Ideological Legacy of The Social Pact", Monthly Review, Cilt 55, No 8, Ocak, 2004.

Wallerstein, I. (1998), Liberalizmden Sonra, Metis Yayınları, İstanbul.